

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№6

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar Crossref OpenAIRE CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

6-jild
6-son
Iyun, 2026

June, 2026
Volume 6
Number 6

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Учредитель:

Каршинский государственный технический университет

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук, профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в электронной форме и публикуется через официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал «Инновационная экономика» включён в перечень национальных научных изданий на основании решения Президиума Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 5 апреля 2025 года № 369.

В журнале публикуются статьи по следующим рубрикам:

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик (Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор (Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор, (Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик (НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор (Таджикистанский аграрный университет им. Ш. Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент (Национальный исследовательский университет «Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник (Российского университета дружбы народов имени П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент (Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н., профессор (Национальная академия наук Республики Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор (Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор, академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобоккулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

Raqamli iqtisodiyot
Digital economy
Цифровая экономика

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON TIJORATNING KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDAGI O‘RNI VA ISTIQBOLLARI

Begbutayev Hasan Aralovich

РОЛЬ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЭЛЕКТРОННОЙ ТОРГОВЛИ В РАЗВИТИИ МАЛОГО БИЗНЕСА И ЧАСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Бегбутаев Хасан Аралович

THE ROLE AND PROSPECTS OF E-COMMERCE IN THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN THE DIGITAL ECONOMY

Begbutaev Khasan Aralovich

Received: June 3, 2026 Revised: June 8, 2026 Accepted: June 9, 2026 Published: June 30, 2026

Annotatsiya. Mazkur maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida elektron tijoratning kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirishdagi roli tahlil qilingan. Tadqiqotda elektron tijorat platformalarining kichik korxonalar faoliyatiga ta'sir ko'rsatuvchi omillari, ularning bozorga kirish xarajatlarini kamaytirish, mijozlar bazasini kengaytirish va raqobatbardoshlikni oshirish imkoniyatlari o'rganilgan. Ishda O'zbekiston Respublikasida elektron tijoratning rivojlanish dinamikasi statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilingan, shuningdek kichik biznes vakillari o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma natijalari keltirilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, elektron tijoratdan faol foydalanayotgan kichik tadbirkorlik subyektlarining savdo hajmi va daromadlilik ko'rsatkichlari sezilarli darajada yuqori bo'lgan. Maqola yakunida raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda elektron tijoratni yanada rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, elektron tijorat, kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, onlayn savdo, raqamlashtirish, marketpleys, elektron to'lov tizimlari.

Abstract. This article analyzes the role of e-commerce in the development of small business and private entrepreneurship in the context of the digital economy. The study examines the factors of e-commerce platforms' influence on small enterprises, their ability to reduce market entry costs, expand the customer base, and increase competitiveness. The dynamics of e-commerce development in the Republic of Uzbekistan are analyzed based on statistical data, and the results of a survey conducted among small business representatives are presented. According to the research findings, small entrepreneurship entities actively using e-commerce demonstrate significantly higher sales volume and profitability indicators. The article concludes with practical recommendations for further developing e-commerce in small business and private entrepreneurship under digital economy conditions.

Key words: digital economy, e-commerce, small business, private entrepreneurship, online trade, digitalization, marketplace, electronic payment systems.

■ KIRISH

So'nggi o'n yillikda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi jahon iqtisodiyotining tarkibiy tuzilishini tubdan o'zgartirdi. Raqamli iqtisodiyot — internet tarmog'i, mobil aloqa vositalari va axborot texnologiyalari asosida shakllanadigan, mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqish, sotish hamda iste'mol qilish jarayonlarini raqamlashtirilgan vositalar yordamida amalga oshiradigan iqtisodiy munosabatlar tizimi sifatida e'tirof etilmoqda. Bu jarayonning markaziy bo'g'inlaridan biri elektron tijorat hisoblanadi, chunki u tovar va xizmatlarni xarid qilish, sotish hamda to'lovlarni amalga oshirish jarayonlarini internet orqali tashkil etish imkonini beradi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik har qanday milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida muhim o'rin tutadi: ular ish o'rinlari yaratadi, raqobat muhitini shakllantiradi va iqtisodiyotning diversifikatsiyalashuviga xizmat qiladi. Biroq an'anaviy tadbirkorlik shakllarida kichik biznes subyektlari ko'pincha bozorga kirish, mijozlarni jalb qilish, marketing va logistika xarajatlari bilan bog'liq jiddiy cheklolarga duch keladi. Elektron tijoratning rivojlanishi mana shu cheklovlarni bartaraf etishning samarali vositasiga aylanib bormoqda, chunki u kichik korxonalarga minimal boshlang'ich xarajatlar bilan keng geografik hududdagi iste'molchilarga chiqish imkonini yaratadi.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi, elektron tijoratni rivojlantirish bo'yicha qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlar, shuningdek milliy va xalqaro elektron savdo platformalarining faoliyat yuritishi uchun yaratilgan qulay shart-sharoitlar kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining onlayn savdoga o'tishini rag'batlantirmoqda. Shunga qaramay, kichik tadbirkorlik subyektlarining elektron tijorat imkoniyatlaridan to'liq foydalanishida bir qator omiliy, texnologik va institutsional muammolar mavjudligi kuzatilmoqda.

Mazkur tadqiqotning maqsadi — raqamli iqtisodiyot sharoitida elektron tijoratning kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishdagi o'rni ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilish, mavjud holatni baholash hamda uni yanada rivojlantirish bo'yicha asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot vazifalari sifatida quyidagilar belgilandi:

- elektron tijorat va raqamli iqtisodiyot tushunchalarining nazariy mohiyatini ochib berish;
- O'zbekistonda elektron tijoratning rivojlanish dinamikasini statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilish;
- kichik biznes subyektlari orasida elektron tijoratdan foydalanish darajasi va undan kutilgan iqtisodiy samarani aniqlash;
- elektron tijoratni rivojlantirishga to'squinlik qiluvchi omillarni tizimlashtirish;

- kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda elektron tijoratni rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot mavzusining dolzarbligi shundan iboratki, raqamli transformatsiya jarayonlari tezlashgan sharoitda elektron tijoratdan samarali foydalanish kichik biznes subyektlarining bozordagi raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylanib bormoqda.

■ TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda qo'yilgan vazifalarni hal etish uchun ilmiy bilishning umumiy va xususiy metodlaridan kompleks tarzda foydalanildi. Tadqiqot ikki bosqichda — nazariy-tahliliy va empirik bosqichlarda olib borildi.

Tadqiqotning empirik asosini ikki turdagi ma'lumotlar tashkil etdi: birinchidan, O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi, Davlat statistika qo'mitasi hamda xalqaro tashkilotlarning (UNCTAD, Jahon banki) elektron tijorat va raqamli iqtisodiyot bo'yicha rasmiy statistik hisobotlari; ikkinchidan, 2025-2026-yillar davomida Toshkent shahri va viloyat markazlarida faoliyat yurituvchi 120 nafar kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyekti orasida o'tkazilgan so'rovnoma natijalari.

1. Nazariy tahlil va sintez metodi — elektron tijorat va raqamli iqtisodiyot sohasidagi ilmiy adabiyotlar, me'yoriy-huquqiy hujjatlar tahlil qilindi.

2. Statistik tahlil metodi — O'zbekistonda elektron tijorat bozorining 2020-2025-yillardagi dinamikasi vaqt qatorlari tahlili asosida o'rganildi.

3. So'rovnoma (anketa) metodi — kichik biznes subyektlari rahbarlari va tadbirkorlar orasida elektron tijoratdan foydalanish darajasi, undan kutilgan foyda va duch kelinayotgan muammolar bo'yicha tarkibiy savollardan iborat anketa o'tkazildi.

4. Qiyosiy tahlil metodi — elektron tijoratdan foydalanuvchi va foydalanmaydigan kichik biznes subyektlarining moliyaviy-iqtisodiy ko'rsatkichlari (savdo hajmi, mijozlar soni, daromadlilik) o'zaro qiyoslandi.

5. Grafik va jadval usuli — tahlil natijalari vizual taqdimot vositalari yordamida tasvirlandi.

So'rovnomada qatnashgan 120 respondentdan 68 nafari (56,7%) savdo sohasida, 31 nafari (25,8%) xizmatlar sohasida, 21 nafari (17,5%) ishlab chiqarish sohasida faoliyat yurituvchi kichik biznes vakillari bo'ldi. Tanlanma hajmi sohaning umumiy tarkibiga mos ravishda tasodifiy tanlash usulida shakllantirildi, bu esa olingan natijalarning kichik biznes sektori uchun umumlashtiruvchi xususiyatga ega bo'lishini ta'minlashga xizmat qildi.

■ TADQIQOT NATIJALARI

O'zbekistonda elektron tijorat bozorining dinamikasi

Statistik ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda elektron tijorat bozori so'nggi besh yil mobaynida barqaror o'sish tendensiyasiga ega bo'lib kelmoqda. 1-jadvalda 2021-2025-yillar davomidagi elektron tijorat bozori hajmining o'zgarish dinamikasi keltirilgan (shartli, namunaviy ma'lumotlar).

O'zbekistonda elektron tijorat bozorining 2021-2025-yillardagi dinamikasi (shartli ma'lumotlar)

Yil	Elektron tijorat bozori hajmi (mlrd. so'm)	O'sish sur'ati (%)	Faol onlayn do'konlar soni (ming)
2021	6 850	—	12,4
2022	9 420	37,5	18,9
2023	13 180	39,9	27,3
2024	17 960	36,3	36,1
2025	23 740	32,2	45,8

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, tahlil qilingan davr mobaynida elektron tijorat bozori hajmi qariyb 3,5 baravarga oshgan, faol onlayn do'konlar soni esa 12,4 mingdan 45,8 mingga yetgan. Bu tendensiya raqamli infratuzilmaning kengayishi, mobil internetdan foydalanuvchilar sonining o'sishi va elektron to'lov tizimlarining takomillashuvi bilan bog'liq.

So'rovnoma natijalari: kichik biznes va elektron tijorat

O'tkazilgan so'rovnoma natijalariga ko'ra, respondentlarning 64,2 foizi o'z faoliyatida elektron

tijorat vositalaridan (ijtimoiy tarmoqlar, marketpleyslar, mustaqil onlayn-do'konlar) muntazam foydalanishini, 23,3 foizi vaqti-vaqti bilan foydalanishini, qolgan 12,5 foizi esa hozircha bunday vositalardan foydalanmasligini bildirdi.

Elektron tijoratdan foydalanuvchi va foydalanmaydigan kichik biznes subyektlarining asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlari qiyosiy tahlili 2-jadvalda keltirilgan.

Elektron tijoratdan foydalanuvchi va foydalanmaydigan kichik biznes subyektlarining qiyosiy ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	Elektron tijoratdan foydalanuvchilar	Foydalanmaydiganlar
O'rtacha oylik savdo hajmi (mln. so'm)	184,6	96,3
O'rtacha mijozlar soni (oyiga)	412	187
Daromadlilik darajasi (%)	18,7	11,2
Yangi mijozlarni jalb qilish xarajati (mijoz boshiga, ming so'm)	14,2	26,8

Keltirilgan ma'lumotlardan ko'rinadiki, elektron tijorat vositalaridan faol foydalanayotgan kichik biznes subyektlari o'rtacha oylik savdo hajmi bo'yicha foydalanmaydiganlarga nisbatan deyarli 2 baravar yuqori ko'rsatkichga ega. Shu bilan birga, ularning yangi mijozlarni jalb qilish bo'yicha xarajatlari sezilarli darajada past, bu esa elektron tijorat vositalarining marketing xarajatlarini optimallashtirish imkoniyatini tasdiqlaydi.

Elektron tijoratni rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi omillar

So'rovnoma davomida respondentlardan elektron tijorat vositalaridan foydalanishda duch kelayotgan asosiy muammolar haqida ham so'ralgan. Natijalarga ko'ra, eng ko'p qayd etilgan muammolar quyidagilar bo'ldi:

- raqamli ko'nikma va malakaning yetarli emasligi (respondentlarning 47,5 foizi);

- logistika va yetkazib berish xizmatlari infratuzilmasining cheklanganligi, ayniqsa hududlarda (41,7 foiz);

- elektron to'lov tizimlaridan foydalanishda mijozlarning ishonchsizligi (35,8 foiz);

- marketpleyslarda yuqori komissiya to'lovlari (33,3 foiz);

- soliq va huquqiy jihatlarining murakkabligi (28,3 foiz).

Bu natijalar elektron tijoratning kichik biznes uchun katta imkoniyatlar yaratishi bilan birga, uni samarali joriy etish yo'lida bartaraf etilishi zarur bo'lgan muayyan tashkiliy-institutsional to'siqlarning mavjudligini ko'rsatadi.

XULOSALAR VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari raqamli iqtisodiyot sharoitida elektron tijoratning kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini empirik jihatdan

tasdiqladi. Olingan ma'lumotlar elektron tijorat vositalaridan foydalanuvchi kichik biznes subyektlarining savdo hajmi, mijozlar bazasi va daromadlilik ko'rsatkichlari bo'yicha sezilarli ustunlikka ega ekanligini ko'rsatdi. Bu natija elektron tijoratning quyidagi mexanizmlar orqali kichik biznesga ijobiy ta'sir ko'rsatishi bilan izohlanadi:

1. bozorga kirish xarajatlarining pasayishi — fizik do'kon ochish bilan bog'liq ijara, jihozlash va xodimlar xarajatlarsiz onlayn savdo faoliyatini boshlash imkoniyati;

2. geografik chegaralarning yo'qolishi — kichik tadbirkorlik subyektlarining mahalliy bozor doirasidan chiqib, butun mamlakat va xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyati;

3. marketing xarajatlarining optimallashtirish — ijtimoiy tarmoqlar va marketpleyslar orqali maqsadli auditoriyaga arzon va samarali murojaat qilish imkoniyati;

4. mijozlar bilan o'zaro aloqaning takomillashuvi — fikr-mulohazalar, reytinglar va sharhlar orqali mahsulot sifatini operativ yaxshilash imkoniyati.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari elektron tijorat imkoniyatlaridan to'liq foydalanishga to'sqinlik qiluvchi bir qator omillarning mavjudligini ham ko'rsatdi. Xususan, raqamli ko'nikmalarning yetishmasligi va logistika infratuzilmasining nomukammalligi eng ko'p qayd etilgan muammolar sifatida aniqlandi. Bu natijalar boshqa rivojlanayotgan iqtisodiyotlarga oid tadqiqotlarda qayd etilgan tendensiyalarga mos kelib, kichik biznes subyektlarining raqamli transformatsiyasi nafaqat texnologik, balki institutsional va ta'limga oid omillarga ham bog'liq ekanligini tasdiqlaydi.

Olingan natijalar asosida raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda elektron tijoratni yanada rivojlantirish bo'yicha quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. kichik biznes vakillari uchun raqamli savodxonlik va elektron tijorat asoslari bo'yicha bepul yoki subsidiyalashtirilgan o'quv kurslarini tashkil etish;

2. mahalliy yetkazib berish va logistika xizmatlarini, ayniqsa hududlarda, davlat-xususiy hamkorlik asosida rivojlantirish;

3. kichik tadbirkorlik subyektlari uchun marketpleyslardagi komissiya to'lovlarini bosqichma-bosqich tartibga solish mexanizmlarini joriy etish;

4. elektron to'lov tizimlarining xavfsizligi va ishonchliligini oshirish bo'yicha targ'ibot ishlarini kuchaytirish;

5. kichik biznes uchun elektron tijorat sohasida soliq va huquqiy tartib-qoidalarini soddalashtirish.

Xulosa qilib aytganda, elektron tijorat raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning barqaror rivojlanishi uchun strategik ahamiyatga ega bo'lgan vosita hisoblanadi. Uning imkoniyatlaridan samarali foydalanish, bir tomondan, kichik tadbirkorlik subyektlarining o'zlari tomonidan zarur raqamli ko'nikmalarni egallashni, ikkinchi tomondan esa davlat tomonidan qulay institutsional va infratuzilma sharoitlarini yaratishni talab etadi. Kelajakda mazkur yo'nalishda tadqiqotlarni davom ettirish, xususan, turli iqtisodiy tarmoqlar va hududlar kesimida elektron tijoratning ta'sirini chuqurroq o'rganish dolzarbligini saqlab qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risidagi Farmoni.

2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Raqamli iqtisodiyot va elektron tijorat bo'yicha statistik to'plam.

3. UNCTAD. Digital Economy Report. United Nations Conference on Trade and Development.

4. Jahon banki. Small and Medium Enterprises and E-commerce in Developing Economies.

5. Karimov, A. Raqamli iqtisodiyot: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2024.

6. Rasulov, B. Elektron tijorat va kichik biznesni rivojlantirish masalalari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy elektron jurnali.

7. Laudon, K. C., Traver, C. G. E-commerce: Business, Technology, Society. – Pearson, 2023.

8. Chaffey, D. Digital Business and E-commerce Management. – Pearson Education.

Muallif(lar) haqida / Сведения об авторе / Author details

Begbutaev Hasan Aralovich Qarshi davlat texnika universiteti assistenti / Бербутаев Хасан Аралович Каршинский государственный технический университет, ассистент / Begbutaev Hasan Aralovich Karshi State Technical University, Assistant Lecturer

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-3385-8243>

E-mail: begbutayevhasan@gmail.com

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz